

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo

Egidijaus Šileikio atskiroji nuomonė

dėl Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 30 d. sprendimo („DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO 2006 M. GEGUŽĖS 9 D. NUTARIMO MOTYVUOJAMOSIOS DALIES II SKYRIAUS 15.3.1.1 PUNKTO IR 2007 M. SPALIO 22 D. NUTARIMO MOTYVUOJAMOSIOS DALIES IV SKYRIAUS 12.2 PUNKTO NUOSTATŲ IŠAIŠKINIMO“).

Vilnius, 2010 m. liepos 2 d.

1. Nesutinku su minėto Konstitucinio Teismo sprendimo (toliau - KT sprendimas) rezoliucija ir jos pagrindą sudarančios išvados darymo technika, argumentacija.

1.1. Mano manymu, KT sprendime neįtikinamai pateikta teisėjo, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė, legitimacijos (pratęsus įgaliojimus dėl tam tikrų nebaigtų nagrinėti bylų) apimties samprata, kuri: a) abejotinai išvedama iš tokių Konstitucinio Teismo nutarimuose suformuluotų argumentų („sulėtėtų atitinkamų bylų sprendimas“; „vieta dar nėra laisva“, „turi gauti tokį pat darbo krūvį“), kurie Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluoto klausimo kontekste nepakankami ir prieštaringi; b) yra kontroversiška lyginamuoju požiūriu, pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjų ar Tarptautinio Baudžiamojo Teismo teisėjų įgaliojimų pratęsimo modelio (koncepcijos) aspektu.

1.2. Pažymiu, kad mano nesutikimo pagrindą sudaro KT sprendime atsispindinti koncepcija (teisėjo statuso modelis): teisėjui, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė (arba jis sulaukė įstatyme nustatyto pensinio amžiaus), jo įgaliojimų pratęsimo laikotarpiu gali būti skiriamos nagrinėti *naujos bylos* (t. y. tokios bylos, kurios nebuvo paskirtos ir pradėtos nagrinėti, kai pasibaigė įgaliojimų laikas ir buvo pratęsti įgaliojimai) ir jis tas bylas gali pradėti nagrinėti kaip teisėjas pranešėjas, kolegijos narys ar teisėjas, tačiau negali jų baigti nagrinėti, jei baigia nagrinėti tas senesnes bylas, su kurių išnagrinėjimo pabaigimu yra (buvo) siejamas jo įgaliojimų pratęsimas.

Tokią koncepciją suponuoja, be kita ko, tokios trys KT sprendimo nuostatos:

a) „teisėjas, kurio įgaliojimai yra pratęsti, <...> savo įgaliojimų pratęsimo laiku gali vykdyti teisingumą kaip visavertis teisėjas *inter alia* būti teisėju, teisėju pranešėju, kolegijos nariu) ir kitose bylose, kurios jam buvo paskirtos nagrinėti po to, kai jo įgaliojimai buvo pratęsti“ (KT sprendimo motyvuojamosios dalies 10 punktas);

b) „teisėjas <...> negali nagrinėti <...> bylų, kurios jam, kaip visaverčiam teisėjui, buvo paskirtos jo įgaliojimų pratęsimo laikotarpiu ir kurių jis neišnagrinėjo iki tos dienos, kurią buvo baigtos nagrinėti tos bylos, su kurių išnagrinėjimu siejamas jo įgaliojimų pratęsimo terminas <...>“ (KT sprendimo motyvuojamosios dalies 11 punktas);

c) „teisėjas, kurio įgaliojimai yra pratęsti, gali vykdyti teisingumą kaip visavertis teisėjas (*inter alia* būti teisėju, teisėju pranešėju, kolegijos nariu) ir kitose bylose (kurios jam buvo paskirtos nagrinėti po to, kai jo įgaliojimai buvo pratęsti) tik tol, kol bus baigtos nagrinėti tam tikros bylos, kurios nebuvo baigtos nagrinėti tuo metu (tą dieną), kai jo įgaliojimai buvo pratęsti“ (KT sprendimo rezoliucijos 2 punktas).

1.3. Tokiose pacituotose nuostatose (ir jose atsispindinčioje koncepcijoje), mano manymu, yra du konceptualūs prieštaravimai (neatitikimai): 1) nors teisėjo įgaliojimai pratęsimi dėl to, kad jis nebaigė nagrinėti jam paskirtų tam tikrų bylų, jis įgaliojimų pratęsimo (toms byloms išnagrinėti) laikotarpiu gali pradėti nagrinėti ir kitas (naujas) jam paskirtas bylas; 2) nors teisėjas, kurio įgaliojimai pratęsti (tam tikroms byloms išnagrinėti), gali pradėti nagrinėti kitas (naujai paskirtas) bylas, jis šių bylų negali baigti nagrinėti, jei baigia nagrinėti tas senesnes bylas, dėl kurių išnagrinėjimo buvo pratęsti įgaliojimai.

1.4. Mano pozicijos (konceptualaus nusistatymo) esmė tokia.

Pirma, teisėjas, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė, neturi įprastos („standartinės“) legitimacijos vykdyti teisingumą, net jei jo įgaliojimai pratęsimi dėl objektyvios priežasties - jis nebaigė nagrinėti bylų, kurias pradėjo nagrinėti, kai įgaliojimų laikas dar nebuvo pasibaigęs. Toks teisėjas įgauna ribotą legitimaciją jo įgaliojimų pratęsimo priežasties (pagrindo) kontekste ir lygmeniu. Įgaliojimų pratęsimo priežastis (pagrindas) yra išimties tvarka (pasibaigus įgaliojimų laikui) pratęstų įgaliojimų tikslo ir apimties supratimo pagrindas (atskaitos taškas).

Antra, nei lygiateisiškumo, nei lygiavertiškumo („visavertiškumo“) lygmeniu negali būti konceptualiai tapatinami (visiškai sulyginami) teisėjai, kurių įgaliojimų laikas *dar nepasibaigė*, ir teisėjai, kurių įgaliojimų laikas *jau pasibaigė*, tačiau jų įgaliojimai tam tikros priežasties kontekste ir lygmeniu yra pratęsti. Imuniteto ar pensijos garantijų tapatumo samprata šiuo lyginimo atveju objektyviai negali būti plečiama iki tų teisėjų

grupių, kurios akivaizdžiai skirtingos (netapačios) pagal legitimacijos šaltinį ir apimtį, tariamai tapataus darbo krūvio (matuojamo netgi naujai paskirtų bylų nagrinėjimu) sampratos.

Trečia, Konstitucijoje tiesiogiai nenumatytas teisėjo įgaliojimų pratęsimo institutas gali būti objektyviai pateisinamas (laikomas išimtimi, nepaneigiančia baigtinio teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindų sąrašo, apimančio teisėjo įgaliojimų laiko pasibaigimo atvejį žr. Konstitucijos 115 straipsnį), jei yra siejamas tik su konkrečių bylų, pradėtų nagrinėti dar nepasibaigus teisėjo įgaliojimų laikui, nagrinėjimo pabaigimu.

Ketvirta, teisėjo, kurio įgaliojimai (pasibaigus jų laikui) yra pratęsti išimties lygmeniu, legitimacijos (vykdyti teisingumą) šaltinis ir kartu riba yra įgaliojimų pratęsimo aktas, kuriame nurodytos konkrečios nebaigtos nagrinėti bylos.

1.5. Pagal kitokią, KT sprendime atsispindinčią, koncepciją, mano manymu, netenka prasmės įgaliojimų pratęsimo (tam tikroms byloms išnagrinėti) aktas. Jo prasmę paneigia neva savaiminis tokio akto padarinys - esą automatiškai įgyjama (toliau išsaugoma) teisė nagrinėti bet kurias kitas (naujas) bylas, kurios bus paskirtos nagrinėti įgaliojimų pratęsimo laikotarpiu, nors tos kitos (naujos) bylos nėra įgaliojimų pratęsimo akto priėmimo priežastis (pagrindas) ir tikslas.

2. KT sprendimas turi fundamentalią reikšmę Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijai (verčia ją keisti) ir kartu visų bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų teisėjų statuso sampratai, taip pat bylų (ypač baudžiamųjų) nagrinėjimo praktikai. Todėl svarbu detaliai atskleisti šios atskirosios nuomonės pagrindus. Šiuo tikslu atskirąją nuomonę iš dalies perfrazuoju ir sukonkretinu tokiais argumentais:

2.1. KT sprendimas nepakankamai atitinka teisėjo įgaliojimų pratęsimo *tikslo* objektyvią sampratą ir yra pernelyg susietas (sutapatintas) su diskutuotinu teisėjo visavertiškumo (pagal tam tikrą darbo krūvį) užtikrinimo tikslu, taip pat kontroversišku teisėjo „dar nelaisvos vietos“ išsaugojimo tikslu (jo samprata). Įgaliojimų pratęsimo tikslas KT sprendime apskritai nėra atskleistas tiek, kiek būtina norint tinkamai atsakyti į Aukščiausiojo Teismo pateiktą klausimą, kuris susijęs su 1, 2 ar 3 „senų bylų“ (nebaigtų nagrinėti iki įgaliojimų laiko pasibaigimo) ir 10, 20 ar 30 „naujų bylų“ (pradedamų nagrinėti po įgaliojimų pratęsimo) santykio vertinimu (kurio KT sprendime, mano manymu, nėra).

Mano nuomone, pagrindinis ir vienintelis konstituciškai galimas teisėjo įgaliojimų pratęsimo tikslas - baigti nagrinėti tas 1, 2, ar 3 bylas, kurios dėl objektyvių priežasčių nebuvo baigtos nagrinėti iki teisėjo įgaliojimų laiko pasibaigimo ir kurios dėl jose nagrinėtinų aplinkybių sudėtingumo bei jose taikytinų teisės normų reikšmės (Respublikos Prezidento ar Seimo manymu) turėtų būti baigtos nagrinėti kuo sklandžiau, be sulėtėjimo grėsmės. Šiuo požiūriu įgaliojimų pratęsimo tikslas yra paneigiamas, jei teisėjas, kurio įgaliojimai pratęsti tam, kad būtų baigtos nagrinėti tam tikros (1, 2 ar 3) pradėtos nagrinėti bylos, dėl tariamo būtinumo būti „visaverčiu“ netgi pagal tokį darbo krūvį, kuris matuojamas naujų (naujai paskirtų) bylų nagrinėjimu, papildomai pradeda nagrinėti 10, 20 ar 30 naujai paskirtų bylų.

Šiame kontekste minėtas KT argumentas „vieta dar nėra laisva“ nėra tinkamas ir pakankamai įtikinamas. Toks argumentas sudaro prieštarą išpūdį, kad Konstitucija tiesiogiai reikalauja, jog teisėjo, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė ir kurio įgaliojimai yra pratęsti dėl tam tikros minėtos priežasties, darbo vieta (jos kontekste - darbo krūvis) būtų suprantama įprasta prasme: taip, kaip suprantama teisėjo, kurio įgaliojimų laikas dar nesibaigė, darbo vieta. Atsižvelgiant į minėtą teisėjų, kurių įgaliojimai baigėsi ir nesibaigė, grupių netapatumą, galima teigti, kad Konstitucija nedraudžia įstatymų leidėjui nustatyti tokį organizacinio pobūdžio darbo vietų reglamentavimą, pagal kurį, pvz., tam tikrame teisme pratęsus teisėjo A įgaliojimus, jo vieta sąlygiškai laikoma nelaisva („užimta“) ta prasme, kad papildomai gali būti skiriamas naujas teisėjas B, laikinai padidinant tame teisme dirbančių teisėjų vietų skaičių, kuris sumažinamas, kai teisėjas A baigia nagrinėti bylas, dėl kurių išnagrinėjimo buvo pratęsti įgaliojimai. Tokiu ar panašiu reglamentavimu, kuris savo pobūdžiu ir reikšmingumu priskirtinas administracinės ir iš dalies - darbo teisės šakai (taigi nepriskirtinas konstitucinės teisės sistemai), galima tinkamai užtikrinti, kad nesutriks teismo darbas, jei vienas teisėjas, pratęsus jo įgaliojimus dėl A bylų išnagrinėjimo, paskui nebegalės nagrinėti naujų B bylų.

2.2. KT sprendimas nepakankamai atitinka teisėjo, kurio įgaliojimai pratęsti, legitimacijos (vykdyti teisingumą) *šaltinio* objektyvią sampratą ir yra pernelyg susietas (sutapatintas) su kontroversiška įgaliojimų pratęsimo padarinių samprata, taip pat minėta visavertiškumo užtikrinimo pagal tam tikrą darbo krūvį samprata, netgi iš dalies minėta „dar nesančios laisvos teisėjo darbo vietos“ samprata.

Susidaro išpūdis, kad KT sprendimas grindžiamas nusistatymu, jog teisėjo, kurio įgaliojimai pratęsti 1, 2 ar 3 bylų nagrinėjimui baigti, legitimacija nagrinėti ir kitas, po įgaliojimų pratęsimo naujai paskirtas, bylas atsiranda ne iš to individualaus akto (Respublikos Prezidento ar Seimo motyvuoto apsisprendimo), bet iš to

akto padarinių ir visų teisėjų lygiateisiškumo (vienodo „visavertiškumo“): esą teisėjas, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė, tačiau jo įgaliojimai yra pratęsti dėl tam tikros priežasties (ir per ją matomo tikslo), lieka teisėju, vadinasi, jis esą yra ne tik tikras („visiškas“) teisėjas pagal imunitetą ar darbo užmokestį, bet ir pagal darbo krūvį, kuris KT sprendime kažkodėl matuojamas netgi naujai gautų bylų nagrinėjimu (ne teismų praktikos apibendrinimu, apžvalgų darymu ar kitokiu teisėjo darbu).

Mano manymu, teisėjo, kurio įgaliojimai pratęsti, legitimacijos (vykdyti teisingumą) šaltinis, taigi ir legitimacijos ribos - individualus įgaliojimų pratęsimo aktas, kuriame nurodomas įgaliojimų pratęsimo priežastis (pagrindas): konkrečios bylos, kurios nebaigtos nagrinėti. Todėl tame akte nenurodytų bylų B nagrinėjimas - legitimacijos neturintis teisingumo vykdymas.

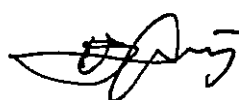
Kontrargumentu iš principo negali būti teiginys, kad įgaliojimų pratęsimo akte apskritai neprivalo būti nurodytos konkrečios bylos, kurios yra pradėtos ir turi būti baigtos nagrinėti. Teisinės valstybės kontekste akivaizdu, kad tik tas subjektas, kuris turi teisę priimti teisėjo įgaliojimų pratęsimo aktą (taigi Respublikos Prezidentas ar Seimas), gali nustatyti pratęsimos legitimacijos (vykdyti teisingumą) apimtį, t. y. nurodyti konkrečias bylas, dėl kurių priimamas pratęsimo aktas. Jei kiti subjektai, kurie neskiria teisėjų ir todėl neturi teisės priimti aktų dėl teisėjų įgaliojimų pratęsimo, nustatinėtų konkrečias bylas, kurias reikia baigti nagrinėti ar pradėti nagrinėti (kol dar nebaigtos nagrinėti tos, dėl kurių pratęsti įgaliojimai), tai reikštų, kad esminį įgaliojimų pratęsimo instituto aspektą (įgaliojimų pratęsimo objektą, apimtį) savo nuožiūra sprendžia Konstitucijoje neįgalioti subjektai, įsiterpiantys į konstitucinę Respublikos Prezidento ar Seimo kompetenciją.

2.3. KT sprendimo rezoliucija (ypač 2 punktas) nesiderina su teisėjo, kurio įgaliojimų laikas pasibaigė, įgaliojimų pratęsimo tam tikrais atvejais būtinybės pagrindimu: „priešingu atveju <...> sulėtėtų atitinkamų bylų sprendimas“. Toks argumentas akivaizdžiai tampa probleminiu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo klausime slypinčio kontrargumento kontekste, kadangi:

a) jei teisėjo įgaliojimus būtina pratęsti dėl pradėtų nagrinėti bylų galutinio išnagrinėjimo *nesulėtینimo*, tai absoliučiai nelogiška teigti, kad teisėjas, kurio įgaliojimai pratęsti tam, kad jis baigtų išnagrinėti 1, 2 ar 3 „senas“ bylas, viena vertus, gali papildomai pradėti nagrinėti 10, 20 ar 30 „naujų“ (po įgaliojimų pratęsimo naujai paskirtų) bylų, tačiau... negali jų baigti nagrinėti, jei pabaigia nagrinėti tas 1, 2 ar 3 bylas, dėl kurių buvo pratęsti įgaliojimai. Akivaizdu, kad leidžiant teisėjui, kurio įgaliojimai pratęsti A bylų nagrinėjimui pabaigti, papildomai pradėti B bylų nagrinėjimą, ir neleidžiant jam tų B bylų nagrinėjimo baigti, jei baigia A bylų nagrinėjimą, sukuriama ta pati grėsmė (B bylų nagrinėjimo sulėtėjimas), dėl kurios apskritai esą pateisinamas teisėjo įgaliojimų pratęsimo institutas;

b) sudaromos teisinės prielaidos sulėtinti tokių bylų nagrinėjimą, dėl kurio pabaigimo buvo pratęsti teisėjo įgaliojimai. Teigiant, kad teisėjas, kurio įgaliojimai pratęsti A bylų nagrinėjimui baigti, turi būti visavertis net ir pagal tokį darbo krūvį kuris susijęs su naujai paskirtų B bylų nagrinėjimu, akivaizdžiai sukuriama grėsmė, kad 10, 20 ar 30 naujai paskirtų bylų nagrinėjantis teisėjas gali objektyviai sulėtinti 1, 2 ar 3 bylų, dėl kurių baigties jo įgaliojimai buvo pratęsti, nagrinėjimą.

Šiame kontekste netinkamas (KT sprendimo potekstėje matomas) argumentas, kad teisėjui, kurio įgaliojimai pratęsti, naujai turėtų būti skiriamos hipotetiškai „lengvos“ (palyginti nesudėtingos) baudžiamosios, civilinės ar administracinės bylos. Akivaizdu, kad kiekviena iš pažiūros „lengva“ byla (ypač baudžiamoji) gali netikėtai tapti itin „sunkia“ byla. Su tuo nesutinkant, tektų bergždžiai įrodinėti, kad palyginti „lengva“ byla, pvz., yra (buvo) ta rezonansinė baudžiamoji byla, kuri buvo skirta nagrinėti tam tikro Kauno miesto teismo teisėjui (jo įgaliojimai buvo pratęsti siekiant, kad jis baigtų nagrinėti kitą bylą) ir kuri kasacinės instancijos lygmeniu inspiravo oficialią baudžiamąją jurisprudenciją, susikirtusią (susikertančią) su Konstitucinio Teismo jurisprudencijos patikslinimu.

 - Egidijus Šileikis